

KREFTFORENINGEN

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)
Postboks 8011 Dep

0030 Oslo

Oslo, 12. januar 2016

Deres ref.: 15/3774
Vår ref.: 15/00545-4
Saksbehandler: Kristin Byrkje, Marianne
Hammer

Høringsuttalelse om implementering av tobakksdirektivet (2014/40/EF). Forslag til endringer i tobakksskadeloven

Kreftforeningen er en av de største bruker- og interesseorganisasjonene i Norge med 113 000 medlemmer og 25 000 frivillige. Kreftforeningens formål er å arbeide for å forebygge og bekjempe kreft samt bedre livskvaliteten for pasienter og pårørende. Over 242 000 mennesker i Norge har eller har hatt kreft. Årlig rammes over 31 000 mennesker og omtrent 11 000 dør hvert år som følge av kreftsykdom. Kreft er hyppigste dødsårsak for de under 75 år og det forventes en markant økning av nye krefttilfeller de nærmeste årene. Ett av tre krefttilfeller kan forebygges.

Kreftforeningen viser til Helse- og omsorgsdepartementets høringsbrev av 26. oktober 2015 om implementering av tobakksproduktdirektivet (2014/40/EF) Forslag til endringer i tobakksskadeloven.

Det aller viktigste tiltaket for å forebygge kreft og for tidlig død på kort sikt, er at så mange som mulig slutter å røyke. At færrest mulig unge begynner med tobakk, vil gi synlige resultater i et langsiktig perspektiv.

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til forslagene.

Her er en oppsummering av våre synspunkter:

- Kreftforeningen støtter forslaget om at elektroniske sigaretter (e-sigaretter) lovlig skal kunne omsettes på det norske markedet.
- Kreftforeningen mener at det å tillate salg av e-sigaretter med nikotin kan bidra til utfasingen av røyk raskere i Norge.
- Vi støtter forslaget om at bruk av e-sigaretter skal omfattes av dagens røykeforbud.
- Vi mener at det ikke bør gjøres unntak fra oppstillingsforbudet for e-sigaretter.
- Vi støtter forslaget om at det innføres et språkkrav for bruksanvisningen slik at de obligatoriske opplysningene etter direktivets artikkel 20 nr. 4 må gis på norsk.

- Vi støtter forslaget knyttet til forbud mot forbrukertesting av e-sigaretter.
- Vi støtter øvrige forslag til tilleggsreguleringer for e-sigaretter.
- Vi anbefaler at karakteristisk smak som har særlig appell til barn og unge forbyes for snus.
- Vi er i mot forslaget om å gjøre unntak i oppstillingsforbudet og fra aldersgrensen for «næringsmidler formet som tobakk» (for eksempel godteri formet som røyk eller snus).

Elektroniske sigaretter (e-sigaretter)

Det aller viktigste tiltaket for å forebygge kreft og for tidlig død på kort sikt, er at så mange som mulig slutter å røyke. Når rundt en million mennesker fortsatt røyker daglig eller av og til i Norge, og når vi vet hvor mye død og unødig lidelse røyking forårsaker, kan vi ikke vente på den perfekte løsningen. Kreftforeningen mener at det å tillate salg av e-sigaretter med nikotin kan bidra til utfasingen av røyk raskere i Norge, og vi er derfor positive til å åpne slikt salg. Kunnskapsgrunnlaget indikerer at e-sigaretter er vesentlig mindre helseskadelig enn tobakksrøyk, og det vil være positivt for folkehelsen hvis etablerte røykere som ikke klarer å slutte på andre måter, eller som ikke ønsker å slutte, erstatter røyken helt med e-sigaretter. Dette bør kombineres med å gjøre tobakkssigaretter/-røyk enda mindre tilgjengelig enn det er i dag – ved hjelp av virkemidler som tilsynsordning, høyere pris og færre utsalgssteder i fremtiden.

Kreftforeningen mener også at det er behov for å regulere e-sigaretter i Norge. Allerede bruker minst 50.000 mennesker her i landet ulike varianter av e-sigaretter, og det er grunn til å tro at bruken vil øke vesentlig i fremtiden uavhengig av om e-sigaretter med nikotin tillates solgt i Norge eller ikke. Det haster derfor med å få på plass en regulering som stiller produktkrav og regulerer hvor man kan bruke e-sigaretter.

I Norge har vi allerede reklameforbud og 18 års aldersgrense for e-sigaretter uten nikotin ved at disse defineres som tobakksurrogater og faller inn under tobakkskadeloven. Hvis e-sigaretter med nikotin defineres som tobakksurrogater, vil lovgivningen også omfatte disse produktene når omsetningen på det norske markedet eventuelt blir tillatt.

«A high level of public health protection should be taken into account when regulating these products». (EUs tobakksproduktdirektiv s. 36).

Det er en risiko for at e-sigaretter kan føre unge som ellers ikke ville begynt med tobakk, inn i nikotinvhengighet, og dette må reguleringen ta hensyn til. Her må vi lære av Norges dyrekjøpte erfaringer med snus. Vi støtter derfor lovforslaget om å inkludere e-sigaretter i røykeforbudet og oppstillingsforbudet, fordi vi tror at en slik løsning blant annet kan bidra til å hindre normalisering av damping blant unge som ellers ikke ville begynt med noen nikotinprodukter. Vi mener at etablerte røykere kan få informasjon om e-sigaretter gjennom andre kanaler enn butikkhyllene, som for eksempel fastlegen/helsetjenesten. Vi viser her også til det som står i høringsdokumentet om at bakgrunnen for departementets forslag til tilleggs-reguleringer er hensynet til å beskytte barn og

unge. Dette argumentet mener vi bør veie tungt også når det gjelder den markedsføringen synlig oppstilling innebærer.

Et annet argument for at e-sigaretter skal omfattes av røykeforbudet, er den potensielle helserisikoen av damp i omgivelsene. Kreftforeningen støtter departementets oppfatning om at der hvor røyking ikke er tillatt, skal befolkningen heller ikke utsettes for damp fra e-sigaretter. Passiv damping kan særlig for utsatte grupper innebære ubehag, plager og mulig helseskade. Vi har kommet relativt langt i Norge i arbeidet med å beskytte befolkningen mot passiv røyking, og røykeloven nyter høy respekt i befolkningen. I spørsmålet om "passiv damping" og utslipp av potensielt skadelige stoffer i omgivelsene, bør ikke målet være "mindre risiko enn passiv røyking", men at befolkningen ikke utsettes for helserisiko gjennom damp fra e-sigaretter der røyking ikke er tillatt, selv om helserisikoen er betydelig lavere enn ved eksponering for passiv røyking. I Norge er e-sigaretter foreløpig mindre utbredt enn i en del andre land, og det er enklere å regulere bruken/dampingen nå enn å reversere på et senere tidspunkt hvor det er potensielt mange flere brukere i Norge. Noen virksomheter og selskaper, for eksempel flyselskaper, har allerede innført forbud mot damping. I praksis viser det seg at en del e-sigaretter-brukere velger å dampe utendørs av hensyn til omgivelsene. Hvis flere røykere erfarer at effekten av å erstatte tobakksrøyking med damping er like god som mange brukere hevder den er, er det grunn til å anta at et dampforbud på røykfrie områder *ikke* vil oppleves som en så stor hindring at damperne velger å gå tilbake til tobakksrøykingen. Det er også tenkelig at blandingsbruk kan bli mindre attraktivt når man likevel skal gå utendørs for å dampe; og at faktisk flere velger å kutte røyken helt nettopp på grunn av en slik regulering. I reklamekampanjer (i USA) har damping blitt promotert blant annet som noe man kan drive med der hvor det ikke er tillatt å røyke (for å omgå røykeforbudet).

Vi støtter departementets forslag (§ 6A-3) om påbudte helseadvarsler og forbud mot å villed om egenskaper, helseeffekt, risiko eller utslipp. Kreftforeningen støtter departementets forslag (alternativ 2) til helseadvarsel på e-sigaretter: «Dette produktet inneholder nikotin som er et svært avhengighetsskapende stoff».

Ingredienser

Kreftforeningen støtter forslaget om at direktivets artikkel 7 tas inn i form av en egen forbudsbestemmelse i tobakkskadeloven, inkludert en forskriftshjemmel for at departementet kan gi bestemmelser om forbudets nærmere innhold. Vi understreker at det er viktig at forskriftshjemmelen utformes slik at departementet kan utvide forbudsbestemmelsen til å omfatte andre tobakksprodukter enn sigaretter og røyk hvis «*there is a substantial change of circumstances*» jf. tobakksdirektivets artikkel 7 pkt. 12 og artikkel 24. Vi støtter videre forslaget om at tilsetningsstoffer som er omtalt i tobakksdirektivets artikkel 7 nr. 6 bokstav a,b, c og e også gjelder for snus.

Kreftforeningen er skuffet over departementets forslag om å unnta snus fra forbudet mot karakteristisk smak som skal gjelde for sigaretter og rulletobakk. I tobakksdirektivets forale punkt (19) står følgende: «Considering this Directive's focus on young people, tobacco products other than cigarettes and roll-your-own tobacco, should be granted an exemption from certain requirements relating to ingredients *as long as there is no substantial change of circumstances in terms of sales*

volumes or consumption patterns of young people". Ingen kan bestride det faktum at Norge har opplevd en formidabel økning i snusbruk blant unge – i de siste 20 årene for menn og de siste 10 årene for kvinner. Som departementet selv skriver i høringen, er det primært unge som bruker smaksatt snus, særlig unge kvinner. Det er spesielt bekymringsfullt fordi kvinner i fertil alder har økt risiko for alvorlige skadevirkningene av snusbruk i svangerskapet, i følge Folkehelseinstituttet. Den sterke økningen i snusbruk blant unge kvinner øker risikoen for at flere gravide vil bruke snus i årene som kommer. Staten har et særlig ansvar for å forebygge at gravide bruker snus etter barnekonvensjonen for å hindre uønskede svangerskapsutfall og utviklingsforstyrrelser i fosteret og barnet.

På bakgrunn av at det har skjedd en vesentlig endring i salgsvolum og forbruksmønster for snus, mener Kreftforeningen at forbudet mot karakteristisk smak også må gjelde for snus, i hvert fall karakteristisk smak som har særlig appell til unge.

Kreftforeningen støtter Helsedirektoratet i at det bør utredes nærmere hva som vil være beste prosedyre for å forby karakteristisk smak i snus. En mulighet vil være å oppnevne et uavhengig rådgivende panel som norske myndigheter kan konsultere før et forbud av en karakteristisk smak, vedtas. Det er naturlig at norske myndigheter ser hen til den offentlige utredningen av smakstilsetninger i snus i Sverige, som det er ventet at vil bli fremlagt i løpet av mars 2016. Norske myndigheter kan imidlertid ikke bare lene seg på svenske myndigheters vurdering, men norske myndigheter må også foreta en selvsetning vurdering. En viktig forskjell mellom Norge og Sverige, er at Norge ikke produserer snus selv, men importerer største delen fra Sverige. Det betyr at Norge og Sverige kan ha avvikende interesser, som norske myndigheter må være bevisst og ikke la gå utover barn og unge i Norge.

Unntak fra forbudet mot synlig oppstilling av tobakksvarer mv

Kreftforeningen er i mot departementets forslag om å gjøre unntak i oppstillingsforbudet og kravet om 18 års aldersgrense for «næringsmidler formet som tobakk».

Formålet med et oppstillingsforbud er å begrense reklameeffekten av å ha slike varer synlig i butikkhyllene. Formålet med å ha en 18 års aldersgrense er å hindre at barn og unge kjøper slike varer. Siktemålet med begge tiltakene er særlig å forebygge barn og unge begynner med tobakk, og dermed redusere helseskader på sikt jf. tobakkskadelovens § 1.

I næringsmiddelreguleringen forstås «næringsmidler» som *enhver* mat- eller drikkevare som er bestemt til å konsumeres av mennesker. Det betyr at hvis unntaket blir vedtatt så kan tobakksindustrien i prinsippet utforme enhver mat- eller drikkevare som tobakk og plassere produktene godt synlig i butikkhyllene. Det er ikke vanskelig å skjønne at det her ligger et stort markedsføringspotensiale for tobakk for tobakksindustrien.

I høringsnotatet brukes lakrispiper som eksempel på godteri utformet som tobakk. Det fremstår som en avsporing av debatten å vise til lakrispiper, de likner ikke en gang på en vanlig pipe. Det vi er bekymret for er for eksempel tyggis og sjokolade formet som ekte sigaretter og hvor noen varianter også sender ut en røyksky når man puster i den.

Godteri formet som sigaretter vil appellere særlig til barn og vil kunne bli et spennende leketøy. Både ved å se tobakksgodteri i butikkhyllene og gjennom rollelek med tobakksgodteri, vil tobakk kunne normaliseres overfor unge, og få tobakk til å fremstå som noe uskyldig.

Tobakkskonvensjonen som Norge er bundet av, oppfordrer land til å forby salg av «godteri utformet som tobakk som appellerer til mindreårige» jf. artikkel 16. nr. 1 bokstave c. Det er derfor svært oppsiktsvekkende at departementet vil oppheve det norske forbudet, som er i tråd med tobakkskonvensjonen.

Barn er en særlig sårbar gruppe, som skal beskyttes mot markedsføring særlig rettet mot dem. Kreftforeningen mener at lovforslaget strider mot barnekonvensjonen art. 3 (barnets beste), art. 6 (retten til liv) og art. 24 (retten til helse). Det følger av barnekonvensjonen art. 3 at ved innføring av lovbestemmelser som berører barn, så skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Hvis departementet går videre med forslaget til Stortinget så ber Kreftforeningen departementet dokumentere hvorfor lovforslaget anses å være til det beste for barna jf. barnekonvensjonen art. 3.

Kreftforeningen er i tillegg av den oppfatning av at lovforslaget kan være i strid med markedsføringslovens § 20 og § 21 a).

Som en del av begrunnelsen skriver departementet at *«departementet ikke har inntrykk av at salget av slike varer er særlig omfattende i Norge»*. At *«salg av slike varer ikke er særlig omfattende i Norge»* er etter Kreftforeningens oppfatning tvert i mot et argument for å opprettholde oppstillingsforbudet og aldersgrense, fordi det indikerer at disse to tiltakene har ønsket effekt: Godteri formet som tobakk er ingen reklamemulighet rettet mot barn og unge for tobaksindustrien i Norge i dag.

Kreftforeningen

Anne Lise Ryel
Generalsekretær